

KOCSIS ARANKA

A BÚCSI CSEMADOK-SZERVEZET

A CSEMADOK (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége) helyi alapszervezetét Búacson nem sokkal az országos szervezet létrejötte (1949. március 5.) után, 1949. decemberében alakították meg. Az alapítás emlékére az 50. évfordulón emlékművet emeltek a faluközpontban.

A következő évben, 1950-ben a szervezetnek már 135 tagja volt, a legtöbben (349 fő) 1954-ben tartoztak hozzá. 1999-ben 275 tagról szóló éves beszámolójában az akkori elnök. Hogy ma hány tagja van, nem lehet pontosan tudni. Az utóbbi években ugyanis nincs tagdíj – ami a nyilvántartás kézenfekvő és egyedüli formája volt addig –, mert az érdektelenség miatt egyre nehezebb volt a beszédése, ezért a vezetőség inkább lemondott róla.

Az alapító tagok mára nagyrészt megöregedtek, aktívan már nem vesznek részt a szervezet életében, ill. meghaltak. Most a harmadik generációnak kellene átvennie a stafétabotot, ami azonban – egyelőre úgy látszik – nehezen sikerül.

Működési feltételek

A szervezetnek jelenleg nincs elnöke. Az ügyek intézésének gondja az alelnök és a vezetőség, vagyis néhány ember vállán nyugszik. Az alelnök maga a polgármester, aki korábban hosszú éveken át elnöke, azt megelőzően pedig alelnöke volt a szervezetnek. Az elnökségről akkor mondott le, amikor megválasztották polgármesternek. S úgy tűnik, azóta (1994-től) nem akadt senki, aki érdemben a helyébe tudott volna lépni. Vagyis a szervezet vezetője a gyakorlatban most – mondhatni – a falu polgármestere. Fő támogatója pedig az önkormányzat.

Az 1990-es évek közepétől, miután a CSEMADOK alapszervezetek önálló jogi személyekké váltak az országban, a központi irányítás szerepe is, és támogatása is jelentősen csökkent. A központi szervezet állami támogatásának megszűnésével ugyanakkor az anyagi gondok helyi szinten is egyre nagyobbak lettek. Búacson ezen igyekszik enyhíteni az önkormányzat.

Korábban jelentős támogatónak számított a helyi termelőszövetkezet csupán azzal a gesztusával is, hogy dolgozóinak és azok

családtagjainak rendszeresen belépőjegyet vásárolt a CSEMADOK-rendezvényekre. Az utóbbi években azonban a termelőségvetkezett a szocializmus alatti évtizedekéhez hasonló módon már nem vesz részt a falu közösségi életében, s nem lehet számítani a támogatására.

Az önkormányzat – amint a többi civilszervezetnek is a faluban – a CSEMADOKnak is a rendelkezésére bocsátja a faluházat (a községháza korábbi épületét), ahol összejöveteleiket tarthatják. Itt azonban csak klubhelyiségek vannak, iroda és irodai felszerelés nincs (még telefon vagy számítógép se). Ezen kívül – amint a többi civilszervezetnek is – közös rendezvényként fedezi a rendezvényei költségeit.

A tagdíjak mellett még a kilencvenes évek elején is bevétele származott a szervezetnek némelyik rendezvényéből, így elsősorban a szüreti ünnepélyből, amely járási szinten is jelentős akciónak számított, és ezres tömeget vonzott. Ma a szervezet egyetlen rendezvénye sem nyereséges, sőt, mindegyiket csak támogatással lehet megvalósítani. Pályázati lehetőségei az utóbbi években a szervezetnek nincsenek, ill. ezekkel nem élt.

Szervezeti élet

A szervezeti élet az utóbbi években meglehetősen visszaesett. Többek véleménye szerint a faluban az alapítók generációjának eltűnésével a CSEMADOKnak is vége lesz Búcsón. Mégpedig – a véleményt mondók szerint – elsősorban nem anyagi okok miatt, nem a szervezet (a központi és a helyi) elszegényedése miatt, hanem azért, mert nem tud megújulni: amit az alapítók annak idején az ötvenes években elkezdtek és évtizedeken át működtettek, az ma már nem érdekli a fiatalokat, így a CSEMADOK tevékenységnek és rendezvényeknek nincs közönsége, se támogatója, se aki művelné őket.

Amit az alapítók az 1950-es években mint a felsőbb, központi szervek által is ösztönzött és támogatott „kulturális tevékenységet” végeztek, s ami más hasonló jellegű intézmény híján akkor még jórészt lefedte a „kulturális életet” a faluban, nagyrészt az öntevékeny mozgalmakra terjedt ki.

Ahogy az országos szervezet – amely a magyar kulturális élet hagyományainak és a népművészet értékeinek az ápolását jelölte meg fő feladataként – e falusi alapszervezet is elsősorban saját lokális kultúrájának az ápolására szerveződött. Volt színjátszó, majd tánc- és éneklőcsoportja; népszínműveket, színdarabokat, esztrádműsorokat adtak elő; a tánccsoport a helyi táncok színpadra vitele mellett – a korszak irányzatainak és stílusának megfelelően – gyakran folklorizmust művelt: művi környezetben s dramatizált formában próbálta feleleveníteni

a korábbi, két háború közti időszak paraszti kultúrájának egy-egy kiszakított elemét, főleg a látványos ünnepi szokások területéről.

A színjátszásnak, amely – az országos mozgalmakhoz csatlakozva – különösen az ötvenes években játszott jelentős szerepet a szervezet életében, korábbi gyökerei is voltak a faluban: az 1920-as években elkezdődött népi színjátszás hagyományai. A két háború közti időszakban, ill. az első CSEMADOK-előadásig – amely 1950-ben volt – vagy 18 darabot mutattak be a helyi színjátszók. Az 1960-as évek – amint országosan is – az irodalmi körök és az irodalmi színpadok időszeke volt. Búcsón ekkoriban Petőfi-, Arany-, Ady-, József Attila-, Juhász Gyula, Jókai-, valamint Móra-émlékesteket rendeztek. 1966-ban Lant néven irodalmi színpad alakult, amely országos seregszemléken, fesztiválokon (Irodalmi Színpadok Járási Fesztiválja, Jókai Napok stb.) is fellépett.

Az 1970-es évek elején a magyarországi Röpülj páva népzenei vetélkedő hatására a népköltészet, a népzene, a népdal, valamint a népművészet ápolása került előtérbe. 1972-ben menyecskekórus, majd citerazenekar és férfi éneklőcsoport alakult, amelyek ugyancsak országos fesztiválok és versenyek állandó szereplői voltak, s gyakran a helyi népszokások költészetéből állították össze műsorukat (pl. lakodalom, szüret). Ezek a csoportok néhány éves szünet után több alkalommal is újraalakultak, egyesültek, és vegyes éneklőcsoportként ma is működnek. Egy időben saját zenekara is volt a szervezetnek, amelyet többekkel együtt fiatal korában a mai polgármester alapított.

Az 1980-as és 90-es években az ún. klubtevékenység játszott számottevő szerepet, ami elsősorban vendégelőadók meghívását és történelmi, néprajzi, művelődéstörténeti, egészségügyi, sőt csillagászati tárgyú előadásokat jelentett a falu számára.

Mindig nagy hangsúlyt kaptak a szervezet életében (akárcsak országos/központi szinten) a rendezvények. Ezek közül is kiemelkedik a szüreti ünnepély, amelyet ma is minden évben, hagyományosan szeptember második felében megtartanak.

A csoportok közül mára egyedül a vegyes éneklőcsoport maradt meg. Ennek a tevékenysége ma is rendszeres, évente legalább három új műsort mutatnak be, és 10-12 fellépésük van. Rájuk lehet leginkább számítani a helyi rendezvények vagy akár a vidéki vendégeskedések alkalmával. Amint a szervezet alelnöke, a polgármester fogalmazott, ma ez a csoport jelenti a CSEMADOK magját.

A szervezeti élet az utóbbi években gyakorlatilag a szüreti ünnepély köré sűrűsödik, egyedül ennek a megszervezése aktivizálja a korábbiakhoz hasonló módon a tagságot. A katolikus templom megépülése óta az elmúlt két évben azonban komoly vetélytársat jelent számára a templomi búcsú, amelyet ugyancsak szeptember második

felében, Szent Pió ünnepén, egészen pontosan a szüreti ünnepély hétvégén tartottak meg. Tavaly nyáron pedig már az önkormányzatnak is volt saját rendezvénye, a falunapok, amely jellegében hasonlít a szüreti ünnepélyhez, és az önkormányzat folytatását is tervezi. E két hasonló jellegű ünnep a létében fenyegeti a CSEMADOK-rendezvényt.

A szüreti ünnepély

Az első szüreti ünnepélyt 1988-ban rendezték meg a faluban a járási CSEMADOK-szervezettel, valamint az önkormányzattal, a termelőségvetkezettel és a többi helyi civilszervezettel közösen, a helyi közösség nagy összefogásaként. Járási szintű rendezvényként tervezték abból a megfontolásból, hogy a Komáromi járás nyugati végében levő nyári Kolozsémai járási ünnepélynek legyen egy párja a keleti végen. S mivel Búcsón a szőlőtermelésnek, szüretnek, a szüreti bálnak hagyománya volt – s a két háború közt is tartottak szüreti felvonulásokat –, a helyi vezetőség ezek szokásait tartotta érdemesnek a bemutatásra, és célszerűnek arra, hogy az ünnepséget köréje szervezzék.

Úgy vélték, a rendezvénnyel hozzájárulnak a búcsi szüreti hagyományok ápolásához, és ugyanakkor a hazai hagyományörző csoportok bemutatkozásának is fórumot teremtenek. Az utóbbira különösen a 90-es évek közepétől, a központi CSEMADOK-szervezet országos rendezvényei, a zselízi és a gombaszögi fesztivál megszűnése után mutatkozott igény. A rendezvény előkészítése és lebonyolítása sok szervezői munkával jár, amelybe a tagság nagy részét bevonják.

A hagyományörző része a helyiek búcsi népviseletbe öltözött szüreti felvonulásából áll. A menet felállítása a két háború közti időszakból ismert szokásból merít. Főszereplői az eseménynek az esti szüreti bálra hívogató kisbíró, a falun lovas kocsikon végighajtó bíró, bíróné és a fiatalság, a szüreti koszorú, valamint a lovas bandérium. A felvonulást a helyi, valamint a közeli és távoli környékről meghívott hagyományörző csoportok fellépése követi a sportpályán felállított színpadon. S hogy a rendezvény minél nagyobb tömegeket vonzzon, van egy esztrádműsoros rész, amelyben korábban magyarországi vendégművészek is rendszeresen felléptek, pl. több alkalommal vendégszerepelt Búcsón Bessenyei Ferenc színész, néhány ismert nótaénekes stb.

Hat-hét éve azonban jelentősen lecsökkent az érdeklődés a rendezvény iránt. Már nem vonz 1200-1300 vendéget, mint az első időszakban, hanem csak 200-300 látogatót. A nagy kiadásokkal (tiszteletdíjjal) járó magyarországi vendégművészek előadásáról teljesen le kellett mondani, és a hagyományörző csoportok közül is

egyre kevesebbet tudnak meghívni, azoknak sem fizetnek már honoráriumot, legfeljebb az útiköltségüket térítik meg, és egy tál étellel megvendégelik őket. Az ünnepély az elmúlt években ilyen megszorítások mellett is ráfizetéses volt – különösen hogy az időjárás sem kedvezett – és csak az önkormányzat támogatásával tudták mégis megtartani.

Azt az elképzelést, hogy az eddigi programokat pincejárással, bor- és réteskóstolással, kirakodóvásárral és kézművesek bemutatkozásával gazdagítsák, végül nem koronázta siker, a 2003. évi próbálkozást több nem követte. 2003-ban több pincetulajdonost sikerült meggyőzni, és bekapcsolódtak a szüreti ünnepély rendezvényébe olyan formán, hogy a szőlőhegyen a pincéjük előtt borral, pogácsával várták az arra vonuló vendégsereget. A folytatás a következő években többek véleménye szerint azért is maradt el, mert a lebonyolításhoz nem voltak és nincsenek meg a kellő higiéniai és egyéb feltételek. Ám maga az ötlet sem bizonyult szerencsésnek: túl hosszú az út, amelyet a sportpálya és a szőlőhegy között be kellene járnia a szüreti ünnepély hagyományosan inkább a kultúrműsorokra kíváncsi látogatóinak.

A vendégvárás, borkóstolás a továbbiakban valószínűleg a falusi turizmussal foglalkozó polgári társulás programjai köré szerveződik majd, amint volt is már rá példa. A helyi és a környékbeli hagyományőrző csoportok fellépésére pedig az önkormányzat által rendezett falunapok keretében kerülhet sor. Az első ízben tavaly megtartott falunap programja lényegében a szüreti ünnepélyéhez hasonló. Fő attrakciója – mint búcsi jellegzetesség – ennek a szabadtéri rétes sütés volt, amelyhez a falu fiatalasszonyai fogtak össze, és kilószámra sütötték, s árulták a sokféle rétest.

A szüreti ünnepély viszont így lassan elveszíti saját arculatát és programjait is. Két hasonlóan nagyszabású és hasonló jellegű rendezvényt a falu közönsége nem igényel és nem is tud fenntartani, ezért a falunapok megerősödésével párhuzamosan a CSEMADOK-rendezvény elhalása várható. Amit a katolikus templom búcsúja is siettet, annál is inkább, hogy az időpontja egybeesik a szüreti ünnepélyével, és elnyomja az ünnepély legfőbb látványosságát, a szüreti felvonulást.

Összegzés

A szüreti ünnepély elhalásával (vagy megfojtásával?) a CSEMADOK-szervezet Búcsón elveszíti a tevékenységei közül egyedülként megmaradt utolsó rendezvényét, és ezzel a lehetőséget is arra, hogy tagjai az eredeti célkitűzéseknek megfelelően a magyar kultúra és főleg a helyi hagyományok ápolása érdekében közösen

tevékenykedjenek, s összefogva időnként láttassák magukat és a fontosnak tartott értékeiket.

Tény viszont a megváltozott környezetben és életkörülmények között a fiatal generációk tagjai az alapítók által kitűzött célok és értékek némelyikével, különösen a hagyományos paraszti kultúra elemeinek az ápolásával, már nem tudnak azonosulni, ezekhez érzelmi szálak sem kötik őket (nem úgy, mint az alapító generáció tagjait, akik még a két háború közti paraszti kultúrában szocializálódtak). S ha a szervezet nem tud megújulni, és nem tudja a fiatalokat érdemben megszólítani, valóban a teljes megszűnés veszélye fenyegeti.